

De Generaal

Door A. van Oosterom

Kennismaking met de hoofdpersoon

HET REGIMENT HUZAREN VAN BOREEL is niet het oudste onderdeel van de Nederlandse krijgsmacht, maar het behoort wel tot de meeste bekende. Het kreeg bij de oprichting de naam Regiment Huzaren nr. 4. In 1947 zou het de naam Huzaren van Boreel krijgen, als een laat eerbetoon aan de oprichter ervan. Dat was, in 1813, Willem François Boreel, geboren te Amsterdam op 15 september 1775. In zijn militaire dienststaat is hij vermeld als Willem Frans Boreel. In de verslagen van de krijgsv verrichtingen waaraan hij deelnam wordt hij veelal Willem Boreel genoemd. Wij zullen hier, juist als in de familie Boreel gebruikelijk is, de naam Willem François blijven gebruiken.

Willem François Boreel, Amsterdammer dus van geboorte, was toch ook Velsenaar, omdat hij gedurende zijn leven zoveel zomers doorbracht op de Velsense buitenplaats Beeckestijn en in deze gemeente ook zou trouwen. Zijn grootvader, Jacob Boreel Jansz. (1711-1778), had deze buitenplaats in 1742 gekocht en was de eerste Boreel op Beeckestijn en in Velsen. De kleinzoon zou, ruim 100 jaar later, de laatste Boreel zijn die Beeckestijn bewoonde. Bij zijn dood in 1851 ging de buitenplaats via vererving in eigendom over naar zijn neef en schoonzoon Willem Boreel (1800-1883), wonend op Waterland, de naast Beeckestijn gelegen buitenplaats.

Willem François, in de familie bekend als “de generaal,” heeft zo’n belangrijke rol gespeeld in de vaderlandse krijgsgeschiedenis, dat het alleszins de moeite waard is om uitvoerig aandacht aan hem te besteden. En dan niet slechts aan zijn rol als militair, maar ook aan die als vader van een gezin en als bewoner van een van Kennemerlands mooiste en meest waardevolle buitenplaatsen. Een extra reden hiertoe is, dat het de gelegenheid biedt om tevens de persoon en de militaire rol van deze Boreel te plaatsen in zijn historische context. Willem François Boreel maakte immers zowel het laatste kwart mee van de 18e eeuw alsook de eerste helft van de 19e. Dat is een periode waarin een belangrijk hoofdstuk werd toegevoegd aan de historie van Europa en waarin tevens de moderne geschiedenis van Noord-Amerika een aanvang zou nemen. In 1775, het geboortjaar van Willem François, ontbrandde immers de vrijheidsstrijd van de Engelse koloniën in Noord-Amerika. En dichterbij huis maakte Willem François de tijd mee waarin Willem V (1748-1806), Prins van Oranje, getrouwd met Prinses Wilhelmina van Pruisen (1751-1820), stadhouder was. En daarna de Patriottentijd, de Franse revolutie, de Bataafse Republiek, de opkomst en ondergang van Napoleon Bonaparte, met in die periode de vestiging en opheffing van het Koninkrijk Holland onder Lodewijk Napoleon, weer gevolgd door de inlijving van ons land in het Franse keizerrijk en, tot slot, de totstandkoming van het Koninkrijk der Nederlanden, aanvankelijk Noord en Zuid tesamen maar na 1839 als gescheiden koninkrijken.

In een aantal van deze historische hoogtepunten zou Willem François Boreel, die reeds in 1787 op de leeftijd van 12 jaar was toegetreten tot het Staatse leger in de functie van cadet bij het regiment Gardes te Voet, een rol gaan spelen. Als militair zou hij daarbij een indrukwekkende carrière maken. Maar ook werd hij huisvader van een gezin met 5 kinderen, na zijn huwelijk in 1803 met een meisje uit een ander, in die tijd eveneens bekend geslacht: dat van de Fagels. Aan het einde van zijn loopbaan en leven krijgt Boreel dan nog functies aan het Hof van Koning Willem II (1792-1849) en Willem III (1817-1890).

De Boreels vormen een geslacht dat niet slechts belangrijke functies in de stad Amsterdam vervulde. Reeds ver voor de geboorte van Willem François hadden personen uit dit geslacht gedurende meerdere eeuwen een belangrijke rol gespeeld in de geschiedenis van zowel de Noordelijke alsook van de Zuidelijke Nederlanden. Daarom wil ik over een aantal van die vroegere Boreels, voorouders van Willem François, wat meer zeggen en zodoende diens persoon meer achtergrond geven.

Boreel, Boureel, Borelli: het geslacht Boreel

Afkomstig uit Italië vestigde het geslacht Borelli zich in de 15e eeuw in Vlaanderen en vandaar nadien in Zeeland en nog weer later in Holland. Daarmee ging een naamsverandering gepaard, van Borelli, via Boureel, naar Boreel. In Vlaanderen hadden de Boreels beroepen als goudsmid, muntmeester en tafelhouder. De laatste was iemand die geld uitleende, een geldschieder, anders gezegd: een bankier.

In de 16e eeuw, in de aanloop naar de Tachtigjarige Oorlog (1568-1648), brengt ene Pieter Boreel (1524-1568), een goudsmid, met behulp van anderen een grote som geld bijeen waarmee hij de Spaanse veldheer, de hertog van Alva, wil trachten te bewegen om van de protestantenvervolging af te zien. Ook hijzelf was protestant geworden. Als dit plan mislukt, vlucht hij met zijn gezin naar Engeland. Daar sterft hij te Norwich, in 1568, het jaar waarin de Tachtigjarige Oorlog begint. Zijn weduwe keert dan met haar kinderen terug naar Zeeland. Haar zoon Jacob (1552-1636) vecht onder Willem de Zwijger voor de bevrijding van Middelburg.

Het was Jacobs zoon Willem (1591-1668), die de stamvader zou worden van de Hollandse tak van de Boreels. Willem, meester en ook doctor in de rechten, zou in zijn leven een belangrijke rol gaan spelen voor de Verenigde Nederlanden. Als advocaat bij de Verenigde Oost-Indische Compagnie (VOC) werd hij in 1618 naar Engeland uitgezonden om geschillen de beslechten met de Engelse tegenhanger daarvan. In die periode van onderhandelingen werd hij door de Engelse koning Jacobus I tot Ridder (Knight) geslagen. Later, in 1627, werd hij Pensionaris van de stad Amsterdam. Als zodanig speelde hij verschillende malen een rol als bemiddelaar bij internationale conflicten. In 1644 ging hij opnieuw naar Engeland, nu om te bemiddelen in het conflict tussen koning Karel I en het Engelse Parlement. Hierbij werd hij door de koning verheven tot Knight-Baronet, een erfelijke titel die in het geslacht Boreel nog steeds overgeërfd wordt door de oudste in de afstammingslijn. In 1649 wordt deze Willem Boreel benoemd tot ambassadeur in Parijs. Zijn echtgenote, Jacoba Carel (1606-1657) zal daar 8 jaar later sterven en in 1668 overlijdt ook Willem zelf in Parijs.

Zijn nazaten vervulden eveneens belangrijke functies.

Zo diende zijn zoon Johan (1627-1691) de stadhouders Willem II en Willem III. Deze Johan werd later nog door Johan de Witt uit zijn functie verwijderd vanwege zijn Engelsgezindheid.

Een tweede zoon, Jacob (1630-1697), werd in 1661 benoemd tot Schepen van Amsterdam en 3 jaar later tot ambassadeur in buitengewone dienst te Moskou. Daarnaast vervulde hij in binnen- en buitenland nog hoge functies.

In 1667 was deze Jacob getrouwd met Isabella Coymans (1647-1705), dochter van de eigenaar van de buitenplaats Westerhout te Wijk aan Duin. Van hun 10 kinderen huwden er enkele in aanzienlijke

Mevrouw J.M.J. Buurman-Boreel heeft zich diepgaand met haar voorouders beziggehouden en daarvan een uitvoerige genealogie gepubliceerd.¹ Van haar werk heb ik dankbaar gebruik gemaakt.

De situatie in onze Republiek rond het jaar 1775

Afkomstig uit een invloedrijke en welgestelde familie zal het Willem François in zijn jeugd aan niet veel ontbroken hebben. Hij leefde immers aan de goede kant van de maatschappij. Maar in de Republiek als geheel heersten al langer bij velen ontevredenheid en onrust. Stadhouder Willem V was geen krachtig bestuurder, evenmin als zijn vader en voorganger Willem IV (1711-1751). Ook deze, uit de Friese tak van de Nassau's, had niet kunnen voldoen aan de wens van velen in de Republiek om iets te ondernemen tegen de machtspositie van de Regentenklasse. Daarbij stagneerden in de 18e eeuw handel en nijverheid in de Republiek, mede door de toegenomen concurrentie van andere landen met betrekking tot onze rol in de internationale handel en het zeetransport. Voor velen betekende dit vermindering of zelfs verlies van werk en inkomen.

Een andere factor die een rol speelde bij het ontstaan van ontevredenheid was de opkomst van een zichzelf ontwikkelende klasse van dominees, artsen, winkeliers, advocaten en anderen, wat vergezeld ging van een toenemend politiek bewustzijn en daardoor ook de wens om meer invloed te krijgen op de gang van zaken in de Republiek. Het was deze groep waaruit, op het einde van de 18e eeuw, de Patriottenbeweging voortkwam. Een beweging die, in de afkeer van de stadhouder, aanvankelijk

aansluiting zocht bij vele van de Regenten. Deze hadden het, net zoals de grote kooplieden, niet zo op de Oranjes, die zij in verband brachten met oorlogvoeren en daarmee samenhangende handelsbeperkingen.

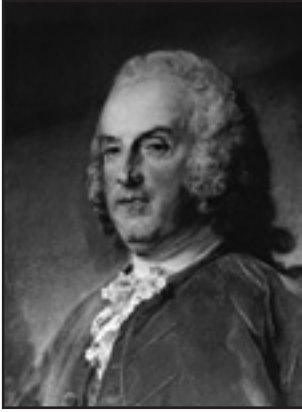
Al met al leverde de Republiek rond het geboortjaar 1775 van Willem François Boreel geen florissant beeld op, met een groeiend kloof tussen de betrekkelijk weinige zeer rijken en een toenemend aantal werklozen en armen. Het feit dat een aantal grote Amsterdamse kooplieden hun handelsactiviteiten had

Willem IV

Willem V

Jacob Jansz. Boreel (1711-1778)

families, zoals de geslachten Deutz, Rendorp en Van Imhoff. Uit deze laatste verbintenis werd de Van Imhoff geboren die in 1743 Gouverneur-Generaal van Nederlands Oost-Indië zou worden. Het 10e en laatste kind van Jacob en Isabella, Jan Jeronimus (1684-1738), werd Secretaris en Schepen van Amsterdam. Hij huwde Anna Maria Pels (1684-1776). Het was hun zoon Jacob Jansz. (1711-1778)*, die in 1742 Beeckestijn zou kopen. Onze Willem François werd zijn kleinzoon.

Ook deze Jacob Jansz. speelde weer een belangrijke bestuurlijke en diplomatieke rol. Zo ging hij, samen met enkele anderen, in 1759 als Minister van Staat naar Engeland om te onderhandelen over door de Engelsen opgebrachte schepen en andere problemen rond de vaart op Amerika. Tijdens een tweede diplomatiek bezoek aan Engeland, toen hij de Republiek vertegenwoordigde bij de kroning van koning George III, overleed zijn vrouw Agneta Margaretha Munter (1717-1761) in 1761 te Bath aan een hartkwaal.

Willem François Boreel werd dus voorafgegaan door vele generaties Boreel in dienst van de overheden van de Verenigde Nederlanden.

Het gezin waarin Willem François Boreel opgroeide

Het zal niet verbazen dat ook de vader van Willem François, Willem Boreel (1744-1796), in Amsterdam belangrijke functies vervulde. Volgens de gewoonte in de regentenfamilies was hem reeds als kind een profijtelijke functie toebedeeld. Zo werd hij, door tussenkomst van zijn grootvader de burgemeester Willem Munter, als 4-jarige benoemd tot kapitein van de Militie. Als volwassene kreeg hij echter een betrekking met een meer reële inhoud, en wel die van Raad en Fiscaal ter Admiraliteit, een marinefunctie. De marine van de Republiek werd gedecentraliseerd bestuurd, door vijf colleges in verschillende vestigingen binnen de Republiek³. Eén daarvan bevond zich te Amsterdam. Van 1771 tot 1787 was hij Schepen en Raad van Amsterdam. Later werd hij Gecommitteerde ter Vergadering van de Staten-Generaal.

In 1766 was Willem in de Nieuwe Kerk te Amsterdam getrouwd met Maria Trip (1750-1813). Zij was een dochter van Lucas Trip en Jacoba Margaretha van Hoven. Ook de naam Trip is op vele manieren verbonden met de geschiedenis van Amsterdam, alsook met die van de Velsense buitenplaatsen. Lucas Trip bewoonde daar 's zomers de buitenplaats Meervliet, zodat dochter Maria in de zomermaanden bijna het buurmeisje was van haar latere echtgenoot. Alleen Waterland scheidde immers Meervliet van

* Over het gezin van deze Jacob Jansz. gaat de geromantiseerde historische roman van de schrijfster Marie C. van Zeggelen: "Een liefde in Kennemerland"². Marie van Zeggelen had daarvoor inzage in het Boreel-familiearchief dat zich toen nog bevond op de buitenplaats Waterland, destijds bewoond door Jonkheer Jacob Willem Gustaaf Boreel van Hogelanden.

verruild voor de lucratieve bezigheid van internationaal geldschieter, droeg hieraan nog bij. Minder handel betekende immers weer minder werk voor velen. De nationale onrust wordt in Boreels geboortjaar nog versterkt door de in datzelfde jaar ontbrandende vrijheidsstrijd in Noord-Amerika. De Fransen ondersteunen de opstandige koloniën, onder andere met smokkelwaar. Ook in onze Republiek staan velen sympathiek tegenover de opstand, eensdeels omdat die herinneringen oproept aan onze eigen vrijheidsstrijd, anderdeels omdat men ook hier handelsvoordelen voorziet bij onafhankelijkheid. In het geheim wordt zelfs al onderhandeld over handelscontracten en ook doet men actief mee met de Franse smokkelacties. Beide blijven niet onopgemerkt door de Engelsen, die ertoe overgaan Hollandse schepen te kapen. De eigenaren hiervan eisen vervolgens bij Willem V escortering van hun schepen door oorlogsbodems, waartoe dan eerst weer de vloot versterkt moet worden. Stadhouder Willem V, op Engeland georiënteerd, wil neutraal blijven maar raakt zo, zijns ondanks, letterlijk verzeild in een oorlog met Engeland.

Voor Willem François Boreel wordt dit de eerste oorlog die hij meemaakt, zij het dat hij er, als klein kind, weinig van gemerkt zal hebben. Die oorlog, de vierde met Engeland, duurt van 1780 tot 1784 en eindigt met voor de Republiek zeer nadelige

vredevoorwaarden. In die jaren neemt hier de onrust verder toe. Er broeit opstand. De Patriottenbeweging uit zich steeds openlijker. De Staten van Holland doen tenslotte mee en schorsen Willem V als stadhouder. Deze verlaat 's-Gravenhage, vertrekt eerst naar Het Loo en vervolgens naar het Oranjezinde Nijmegen. Het is dan 1785. De daarna volgende gebeurtenissen zijn bij ons allen welbekend van de geschiedenislessen op school: Willems vrouw Wilhelmina van Pruisen neemt het heft in eigen hand en gaat op weg naar 's-Gravenhage, nadat zij van een vertrouweling gehoord heeft dat daar bij het volk -vanouds Oranjegezind- veel steun aanwezig is. Zij wordt tegengehouden nabij Goejanverwellesluis (nu: Hekendorp)⁴, keert terug naar Nijmegen en roept haar broer, de koning van Pruisen, te hulp. De internationale politiek, Fransen, Engelsen zowel als Pruisen, had zich heimelijk intensief met de toestand in onze Republiek bemoeid, maar onrust was die partijen liever dan oorlog. De Pruisische koning moet nu echter wel een actieve openlijke rol spelen en stuurt een leger. De Patriottenopstand stort snel ineen. Velen van hen vluchten naar Frankrijk. Willem V wordt in zijn positie hersteld en alles keert terug bij het oude, helaas zonder dat er een politieke les is getrokken uit de gebleken maatschappelijke onvrede. Het is inmiddels 1787.

De Herenweg die voor Beeckestijn langs liep zou in de Napoleontische tijd Straatweg N° 1 gaan heten. Tekening door J. Goll van Franckenstein.

Beeckestijn. Willem en Maria kregen 6 kinderen, waarvan Willem François als vijfde geboren werd. In het gezin was zoon Jacob (1768-1821) de oudste, gevolgd door Jacoba Margaretha Maria (1770-1816) en Agneta Margaretha Catharina (1771-1824). Het vierde kind, Lucas, stierf kort na de geboorte in 1773. Ook na Willem François werd nog een zoon geboren, eveneens Lucas genaamd (1780-1854). Deze Lucas zou, eenmaal volwassen, op Westerhout te Wijk aan Duin gaan wonen.

Willem Boreel verhuisde in zijn latere leven naar 's-Gravenhage, mogelijk in verband met zijn functie als Gecommitteerde ter vergadering der Staten-Generaal. Willem was, na de dood in 1787 van zijn achterneef Willem Jacobsz. Boreel, de 7e Ridder-Baronet.

De oudste zuster van Willem François, Jacoba, trouwde met Andries Adolph Deutz van Assendelft. De andere, Agnes, trouwde Hendrik Fagel. Zij zou nog eens aan het Hof Grootmeesteres worden bij Koningin Anna Paulowna, de echtgenote van Koning Willem II.

De oudste broer Jacob, na de dood van zijn vader de 8e Ridder-Baronet, zou later lid van de Provinciale Staten van Holland worden en te 's-Gravenhage gaan wonen. In 1791 trouwde hij met Johanna Margaretha Munter. En Lucas tenslotte, de jongste, kwam eveneens in de Provinciale Staten. In 1811 zou hij te Velsen trouwen met Maria Johanna Sara, gravin van Limburg Stirum.

Strijd tegen de Fransen

Aanvankelijk stond het Franse leger dat naar het Noorden optrok, onder bevel van de generaal Dumouriez. Deze nam Maastricht in en vervolgens, in februari 1793, ook Breda. Enkele weken later leed hij echter bij Neerwinden een zware nederlaag tegen het Oostenrijkse leger, waarop het Franse leger op de vlucht sloeg. Dumouriez zelf sloot in persoon vrede met Oostenrijk en bleef daar ook, voor zijn eigen veiligheid.

In de lente van 1794 komen de Fransen echter terug, nu onder de generaal Pichegru, onder wie ook Daendels dient. Daendels was als Patriot naar Frankrijk gevlucht. De troepen van Pichegru boekten een overwinning bij Fleurus en in de zomer van 1794 veroverde Pichegru vervolgens Brussel en Antwerpen en daarna geheel Vlaanderen. Toch aarzelt hij om ons land binnen te vallen. Hij weet hier een Brits, een Pruisisch en het zogenoemde Staatse leger van stadhouder Willem V tegenover zich. De generaal Daendels dringt er bij hem op aan om aan te vallen nog voor de herfstregens, die de riviermonden zullen verbreden. Ook vanuit

de Republiek wordt, door de zich opnieuw roerende Patriotten, aangedrongen op actie. Inderdaad was na 1787 de patriottische beweging weer actief geworden, mede door de uitgebleven hervormingen. Een bekende naam daarbij was die van Pieter Paulus, behorende tot het Haarlemse Teylgenootschap. Van zijn hand verscheen een publicatie over gelijkheid.

Opbloeiende zogenoemde leesgezelschappen met vooral deelnemers uit de ontstane middenklasse, werden niet alleen evenzovele forums van politieke discussie, maar bewapenden zich ook. De overheid op haar beurt had aan de grenzen van de Republiek ter bescherming Engelse, Pruisische en Staatse troepen gelegerd. Deze laatste waren door Willem V versterkt tot 22.000 man.⁷ De Engelsen stonden onder bevel van de Hertog van York en telden 28.000 man. Ook in verschillende steden waren buitenlandse troepen gelegerd.

In september 1794 vinden dan schermutselingen plaats bij Boxtel. De Engelsen trekken terug en verschansen zich in

Het begin van Boreels militaire loopbaan

In hetzelfde jaar 1787 waarin de Patriottenopstand neergeslagen is, neemt Boreel dienst als cadet bij het regiment Gardes te Voet. Hij is dan pas 12 jaar oud, dus we moeten zijn aanmelding mogelijk meer zien als een aanloop naar een toekomstige officiersfunctie. Een officiële officiersopleiding bestond er toen nog niet in de Republiek, zeker niet voor infanterie en cavalerie. Wel waren er sinds 1735 enkele krijgsscholen voor de artillerie en de genie, omdat voor deze onderdelen specifieke wiskundige en technische kennis vereist was. Een ontwikkeling die overigens al door Prins Maurits in gang gezet was. In 1789, op het einde van de Republiek, werden er 3 artilleriescholen opgericht voor leerlingen vanaf 14 jaar.⁵ De jonge Boreel zal in zijn jeugd ongetwijfeld huisonderricht hebben gehad, zoals in zijn kringen gebruikelijk was. Hoe en waar zijn eerste militaire vorming heeft plaatsgehad, is niet duidelijk.

Twee jaar later, in 1789, breekt in Frankrijk de revolutie uit met als gevolg een machtsomwenteling waarbij velen letterlijk voor de bijl gaan onder de guillotine. Uiteindelijk zal dat lot ook koning Lodewijk XVI treffen alsook zijn vrouw Marie Antoinette. De gevolgen van deze revolutie zullen in Europa bepalend zijn voor de daaropvolgende decennia. In 1792 wordt Frankrijk door de nieuwe machthebbers uitgeroepen tot republiek en wordt de oorlog verklaard aan koning George III van Engeland en aan stadhouder Willem V. Frankrijk valt vervolgens de Zuidelijke Nederlanden binnen, die dan nog Oostenrijks bezit zijn.

Boreel is inmiddels, na bevorderd te zijn tot officier-vaandrig bij het "Regiment van den Erfprins van Oranje,"⁶ ingedeeld bij het Regiment Garde Dragonders in de rang van cornet, een rang die overeenkomt met die van vaandrig. Met dit regiment maakt hij in 1793, 1794 en 1795 de veldtocht in Vlaanderen en Brabant mee, "onder de orders van Zijne D.H. den Heere Erfprins van Oranje," zoals zijn dienststaat vermeldt. Zoals eerder vermeld wordt hij in deze dienststaat Willem Frans Boreel genoemd. Die strijd in Vlaanderen en Brabant verdient een uitvoerige vermelding, ook al omdat daaraan weer namen verbonden zijn, bekend van de geschiedenislessen op school, zoals die van Daendels en Pichegru.

De periode 1795-1813

Gedurende de 18 jaren van deze periode wordt de Europese historie vooral bepaald door één man: Napoleon Bonaparte, de Corsicaan. In 1799 grijpt hij in Frankrijk de macht en in de daarop volgende jaren breidt hij die macht over een aantal gebieden uit. Broers en zwagers stelt hij aan als bestuurders over deze veroverde landstreken en steden. Zijn plan om ook Engeland aan te vallen moet hij herzien na een verloren zeeslag bij de Spaanse kaap Trafalgar, waar admiraal Nelson zegeviert voor Engeland. Via een economische blokkade, het bekende Continentaal Stelsel, wil hij dat land dan op de knieën dwingen. Daarvan ondervindt men ook hier, in onze inmiddels Bataafse Republiek geheten gewesten, veel last. Handel op Engeland is verboden, maar wel lukt het nogal eens om dit verbod te ontduiken. De Bataafse Republiek, uitgezogen door de Franse troepen, doet het niet goed in de ogen van Napoleon en in 1806 besluit hij zijn broer Lodewijk Napoleon hierheen te sturen als koning van het te vormen

's-Hertogenbosch. De troepen van het Staatse leger graven zich in rond Breda, voor het Hollands Diep, op de lijn Geertruidenberg-Steenbergen. Onderwijl treden in de Republiek de Patriotten steeds driester op. In oktober 1794 nemen Franse troepen 's-Hertogenbosch in. Pichegru steekt niet de Waal over, maar zwenkt af naar Nijmegen en valt die stad nog diezelfde maand aan. Voor de Republiek ziet de veldtocht er slecht uit. Het Oostenrijkse leger is onzichtbaar geworden, de Erfprins Willem, de oudste zoon van de stadhouder, heeft ruzie met de Engelse bevelhebber. Er wordt al voorzichtig onderhandeld met Frankrijk.

Het is december 1794 wanneer generaal Pichegru dan toch aanvalt over de Waal. Die aanval wordt echter afgeslagen. Maar dan gaat het hard vriezen! Pichegru kan nu de dichtgevroren rivier oversteken. Breda en Grave vallen. Het Franse leger maakt vervolgens een vorkbeweging richting Gorcum en richting Arnhem, terwijl de hoofdmacht oprukt via Gelderland. In januari 1795 staan de Fransen voor Werkendam. De Oostenrijkers zijn

verdwenen, de Engelsen vallen, bij gebrek aan bevoorrading en soldij, uiteen in plunderende groepen en het leger van de Republiek is gedemoraliseerd. De Fransen vallen over een breed front aan. Op 18 januari 1795 vertrekt Prinses Wilhelmina met haar kinderen per vissersboot uit Scheveningen naar Engeland, nog diezelfde avond gevolgd door de stadhouder.⁸

In de Republiek wordt nu de macht overgenomen door de Patriotten en de Fransen, die laatsten als "bezettende bevrijders". De Bataafse Republiek zal snel uitgeroepen worden. Willem François Boreel heeft met de Dragonders aan de strijd deelgenomen, maar niet bekend is waar precies. Als Oranje-getrouwe militair neemt hij meteen na de omwenteling ontslag uit de militaire dienst. Hij is dan nog geen 20 jaar oud. Zijn militaire loopbaan neemt hiermee voorlopig een einde. Deze zal pas hervat worden in 1813, onmiddellijk na terugkeer van Oranje in de persoon van Willem I (1772-1843), die dan het koningschap zal aanvaarden.

Koninkrijk Holland. Deze neemt zijn taak zeer serieus en identificeert zich zodanig met zijn koninkrijk en zijn onderdanen, dat hij in de volgende jaren steeds meer kritiek krijgt van zijn broer, die zichzelf in 1804 heeft benoemd tot keizer van Frankrijk. In 1810 neemt Lodewijk Napoleon verbitterd zijn ontslag en vertrekt naar het buitenland. Zijn koninkrijk wordt nu door Napoleon ingelijfd bij diens keizerrijk. Napoleon is op het toppunt van zijn macht en begint in 1812 de rampzalige veldtocht in Rusland, eindigend in een totale nederlaag. Toch ziet hij kans weer een leger op de been te brengen, doch dit wordt in 1813 in de slag bij Leipzig verslagen door geallieerden, vooral bestaande uit Rusland, Engeland en Pruisen. Napoleon wordt vervolgens verbannen naar het eiland Elba. Dat is in kort bestek wat er in Europa gebeurde tussen 1795 en 1813.

Wat deed Willem François Boreel in deze 18 jaar van zelfverkozen afzijdigheid? Wat het leger betreft zal hij ongetwijfeld hebben gevolgd hoe het Staatse leger van de voormalige Republiek der Verenigde Nederlanden tijdens de Bataafse Republiek werd omgevormd tot de krijgsmacht van de nieuwe machthebbers. Hoe het vervolgens onder koning Lodewijk Napoleon opnieuw werd gereorganiseerd en daarna, na vertrek van deze en de daaropvolgende inlijving bij het Franse keizerrijk, deel ging uitmaken van de Franse legermacht en aan Franse zijde meevocht, ook in de Russische veldtocht. Boreel zal zeker contact hebben onderhouden met verwante geesten om, na een nieuwe omwenteling, meteen weer een rol te kunnen gaan spelen.

Maar er was meer dan het leger. Ook in zijn eigen leven vonden belangrijke gebeurtenissen plaats. Zo zou het voor Willem François van belang worden dat in 1799 zijn oudste broer Jacob de naast Beeckestijn gelegen buitenplaats Waterland kocht van de naar 's-Gravenhage vertrekkende Archibald Hope. Jacob immers had als oudste zoon het eerste recht op Beeckestijn en dat ging nu over op Willem François. In 1804 zou zijn moeder ook in die zin haar testament wijzigen.⁹

Van heel verschillende orde was een andere gebeurtenis in dat jaar 1799, toen door de Engelse landing bij Callantsoog de strijd plotseling dichtbij kwam. De Engelsen werden gesteund door de Russen. Er volgden gevechten, onder andere bij Castricum en bij Bergen, maar al snel eindigden de vijandelijkheden in een accordo tussen de strijdende partijen, waarna de Engelsen en Russen weer vertrokken. Het jaar 1799 was ook het jaar dat Napoleon de macht greep in Frankrijk.

Op 12 april 1803 trad Willem François in het huwelijk met zijn volle nicht Catharina Anna Fagel (1772-1825). Hij kende Catoetje Fagel, zoals zij genoemd werd, al sinds zijn jeugd. Zij was immers een dochter van zijn vroeg overleden tante Anna Maria Fagel-Boreel (1738-1781), zuster van zijn vader en getrouwd met de ook jong gestorven François Fagel (1740-1773). Catoetje was zo op haar 9e al wees geworden. De families Boreel en Fagel kenden elkaar goed en er vonden in die tijd meerdere huwelijken plaats tussen Fagels en Boreels. Zo was Agnes, een oudere zuster van Willem François, al eerder met Catoetjes oudste broer getrouwd en later zou ook nog zijn nichtje Jacoba een Fagel trouwen.

Net zoals de Boreels speelde het geslacht Fagel al heel lang een belangrijke rol in de Republiek der Verenigde Nederlanden, bestuurlijk zowel als militair.

Het voorspel van de slag bij Waterloo

In oktober 1814 zijn te Wenen de geallieerden bijeen die precies een jaar tevoren Napoleon bij Leipzig verslagen hadden. Zij confereren over de gewenste toekomstige grenzen binnen Europa. Er moet een machtsevenwicht ontstaan zodanig dat Frankrijk geen oorlogszuchtige rol meer zal kunnen spelen. In dat kader worden onder andere de Zuidelijke en de Noordelijke Nederlanden verenigd onder Koning Willem I, als krachtige bufferstaat.

Ze doen er lang over, daar in Wenen. Zo lang, dat zij nog niet klaar zijn als op 1 maart 1815 Napoleon van Elba ontsnapt, in Zuid-Frankrijk landt en in Parijs opnieuw tot keizer wordt uitgeroepen. Lodewijk XVIII, die zijn plaats had ingenomen, ruimt voorlopig het veld. Napoleon brengt vervolgens veel eerder dan verwacht weer een leger op de been. Zijn plan is om eerst naar Brussel op te trekken. Zijn tegenpartij, bestaande uit een Engels-Nederlands en een Pruisisch leger, zal dat moeten verhinderen.

Het is in deze strijd dat Boreels Regiment Huzaren nummer 6 zijn vuurdoop zal krijgen. Het zal de strijd bij het dorp Quatre-Bras worden en de daarop volgende slag bij Waterloo, waarin definitief

over het lot van Napoleon gaat worden beslist. Op dat moment, begin juni 1815, is dat lot nog onduidelijk en de afloop van de komende veldslag nog onzeker. Thans is dat allemaal historie geworden.

De gezamenlijke Engels-Nederlandse legermacht stond destijds onder opperbevel van de Hertog van Wellington. Het eerste korps daarvan werd gecommandeerd door Willem, Prins van Oranje, de latere Koning Willem II. Het bestond uit onderdelen infanterie, cavalerie en artillerie, ingedeeld in divisies, brigades en regimenten. In het Engelse leger diende tevens een afdeling huursoldaten, de zogenaamde Hannoveranen, Duitsers die zich verbonden voelden met het Engelse koningshuis, stammend uit Hannover. Ook Prins Frederik, de broer van Prins Willem, deed mee in een Engelse eenheid.

Elke eenheid was in die tijd gekleed in een eigen, kleurige uniform. Men stelde zich op volgens de geldende regels van de krijgskunst, in diverse linies, met linker- en rechtervleugels, met reserve-eenheden, met alles wat in die tijd bij een veldslag hoorde. Met vanouds beproefde krijgstactieken trachtten de bevelhebbers

Het Regentengeslacht Fagel

Het geslacht Fagel stamt uit Vlaanderen. Het gaat terug tot de 14e eeuw. Er ontstonden drie takken uit, waaronder de zogenoemde adellijke tak, de tak die in 1815 door Koning Willem I in de adelstand werd verheven en die thans uitgestorven is. Van de andere takken zijn nog afstammelingen in leven. Het was een voorzaat uit deze adellijke tak, ene François Fagel (1540- 1587), die in 1585 uit het door Parma belegerde Antwerpen naar Amsterdam vluchtte. Zijn zoon, ook een François (1585-1644), bracht het tot Raadsbeer bij de Hoge Raad van Holland. En een zoon weer van deze Fagel werd zelfs Griffier der Staten-Generaal. De griffier had een functie als secretaris, maar zijn invloed reikte veel verder. Het is nu het bijzondere van dit geslacht Fagel dat zij gedurende een onafgebroken periode van 125 jaar het griffierschap bij de Staten-Generaal hebben uitgeoefend, zij het niet steeds van vader op zoon.

De laatste griffier, Hendrik Fagel (1765-1838) was, zoals eerder vermeld, de oudste broer van Catootje Fagel die Willem François Boreel trouwde. Het was ook deze griffier Hendrik Fagel die in 1795 met stadhouder Willem V meeging naar Engeland. Hij werd toen uiteraard door de machthebbers van de Bataafse Republiek uit zijn functie ontslagen, maar zou later, in 1813, door Koning Willem I benoemd worden tot ambassadeur in Engeland. Hij en zijn broers werden door de koning in de adelstand verheven met de titel van baron. Ook die broers bereikten bijzondere posities. Broer Jacob werd gezant in Denemarken, broer François Willem werd Kapitein ter Zee en broer Robert werd Generaal bij de Infanterie en later gezant in Frankrijk. Deze Fagels hadden allen een nauwe band met het Huis van Oranje-Nassau.¹⁰

Willem François en zijn vrouw gingen te Amsterdam wonen, waar verschillende Boreels huizen bewoonden aan de Herengracht. Hier werd ook hun eerste kind Willem Jacob geboren, op 2 oktober 1804. Op 25 juli in 1806 volgde weer een zoon, François Robert, en een jaar later dochter Agnes Anna Maria Henriëtte, op 22 september 1807. Pas 6 jaar daarna, op 8 mei 1813, zou hun vierde kind geboren worden, dochter Margaretha Jacoba Maria Paulina. En nog weer 5 jaar later volgde op 2 februari 1818 zoon Willem Alfred Jacob. In die 5 jaar tussen 1813 en 1818 onderging het leven van Willem François een belangrijke ontwikkeling, die in november 1813 inzette.

Het jaar 1813, einde van de Franse tijd, begin van een nieuw koninkrijk

Na de door Napoleon verloren “slag der volkeren” in oktober 1813 bij Leipzig, ontstond er in ons land op verschillende gebieden een koortsachtige activiteit. Zo maakte het Franse bezettingsleger zich op voor de strijd tegen de Kozakken en de Pruisen die onze grens naderden, maar ook anderen werden actief. Een aantal vooraanstaande Nederlanders bereidde alvast de omwenteling voor van het Franse Bleu naar het Nederlandse Oranje, en dat bij voorkeur zonder volksoproer. Franse bestuurders vertrokken, maar Franse troepen hielden nog wel een aantal steden bezet. Bij Scheveningen kwamen Engelse troepen aan

Ritmeester en trompetter van het regiment der Huzaren nr 8 1815.

dan elkaar uit te schakelen, te verrassen, te overlopen, waarbij de strijd op een beperkt gebied heen en weer golfde. De snelste verplaatsing was die te paard, al het andere moest te voet.

Het Engels-Nederlandse leger was gepositioneerd ten zuidwesten van Brussel en dat van de Pruisen, onder Blücher, zuidoostelijk van die stad. De weg vanuit Brussel naar het zuiden liep via Quatre-Bras, een belangrijk kruispunt met de weg Oost-West, richting Namen. De naam Quatre-Bras zou een blijvende plaats krijgen in de Nederlandse krijgsgeschiedenis.

Toen Napoleon op de 15e juni 1815 bij Charleroi de rivier de Sambre overstak, richting Brussel, gaf hij zijn Maarschalk Ney de opdracht het kruispunt bij Quatre-Bras te veroveren. Hier lagen ter verdediging Nederlandse troepen onder bevel van de divisiecommandant de generaal De Perponcher. In de nacht van 15 op 16 juni gaf de Hertog van Wellington vanuit zijn hoofdkwartier te Brussel, tengevolge van een verkeerde inschatting van de te verwachten gebeurtenissen, het bevel Quatre-Bras te ontruimen en af te marcheren naar Nijvel. De Perponcher echter realiseerde zich dat daarna voor de naderende Fransen de weg naar Brussel

open zou liggen en nam het moeilijke maar gelukkige besluit dit bevel niet op te volgen. Wel lichtte hij de legercommandant, de Prins van Oranje in, die zich eveneens te Brussel bevond.

De 16e juni begon Maarschalk Ney met een grote overmacht de aanval op Quatre-Bras. De daar aanwezige infanterie en artillerie, grotendeels nog onervaren, kwamen na vijf charges van de Franse cavalerie en de daarop volgende infanterieaanval in het nauw. In de morgen van de 16e juni had de Prins van Oranje de brigade Van Merlen het bevel gegeven om ter versterking naar Quatre-Bras te komen. Hiertoe behoorden ook de huzaren onder bevel van Boreel, die tot dan wat meer naar het zuidwesten waren opgesteld. Na een mars van 44 kilometer in de hitte, met vermoeide paarden ter plekke aangekomen, kreeg Boreel direct het bevel om een Franse infanterie-eenheid aan te vallen, om zo het zwaar bestoekte Nederlands bataljon te ontzetten. Er was geen tijd voor een verkenning van de vijand en ook de uitgangspositie was ongelukkig.

Nog voordat Boreel de Franse infanterie had kunnen bereiken, werd hij op zijn beurt aangevallen door een Franse overmacht. De

land, als bondgenoten. Dat laatste, als bondgenoten, was van belang omdat ons land formeel nog deel uitmaakte van het Franse keizerrijk.

Op 30 november 1813 landt dan de Prins van Oranje, de oudste in leven zijnde zoon van stadhouder Willem V, met een Engels oorlogsschip te Scheveningen. Een week later, op 6 december, neemt hij als soeverein vorst te Amsterdam het bestuur over. Onmiddellijk na deze omwenteling, nog in december 1813, meldt Boreel zich weer aan voor de krijgsmacht. Maar reeds op 25 november had hem de vraag bereikt van het toen gevormde Algemeen Bestuur om een regiment huzaren te vormen. Die vraag kwam kennelijk niet onverwacht, want 3 dagen later kwam Boreel al met een uitgewerkt plan. Het regiment zou gaan bestaan uit een regimentsstaf van 17 man en 19 paarden, 8 compagnieën van elk 100 man en 103 paarden, alsmede een depotcompagnie van 80 man en 82 paarden.¹¹ Het regiment kreeg de naam Regiment Huzaren nummer 4, maar heette in de volksmond, naar de blauwe uitmonstering, “de blauwe huzaren van Boreel”. Boreel kreeg het commando, met de rang van luitenant-kolonel.

Een soortgelijke vraag als aan Boreel was ook gesteld aan Johannes Galenus baron Van Sytzema en aan Charles Albert Louis Alexandre Henri Graaf van der Burch, de laatste uit de Zuidelijke Nederlanden.

Wanneer in het begin van 1814 wordt begonnen met de werving van de benodigde mankracht blijkt daarvoor veel belangstelling te bestaan. Vooral voor de officieren was het een eer erbij dienst te mogen nemen, zelfs ondanks de verplichting om een halfjaar tractement in de staatskas te storten. Een aantal van de officieren en onderofficieren had in Franse dienst al krijgsvaardigheid opgedaan. Eind 1814 telde het regiment reeds 982 onderofficieren en manschappen. Boreel, die zelf 18 jaar militaire ervaring miste, liet zich als commandant assisteren door de ritmeester Frederic Joachim de Jacoby, die bij hem een snelle carrière maakte tot luitenant-kolonel.¹²

In 1815 werd het regiment vernummerd tot Regiment Huzaren nr. 6 en het vormde samen met het regiment Lichte Dragoners nr. 5 de 2e Brigade Lichte Cavalerie, onder bevel van de generaal-majoor J. B. baron van Merlen, als onderdeel van de Cavalerie Divisie van de Staande Armee.

De familie-historie van de Boreels maakt melding van de aanwezigheid van Willem François in West-Brabant, in april 1814. Een Nederlandse legermacht nam toen de posities over van Engelse troepen die in maart een vergeefse aanval hadden gedaan op de nog door de Fransen bezette vestingstad Bergen op Zoom.¹³ De Fransen hadden op uitdrukkelijk bevel van Napoleon de vesting overgenomen van de troepen die daar door Lodewijk Napoleon tijdens diens koninkrijk gelegerd waren. Napoleon wilde namelijk vaste voet in Brabant houden voor een eventuele herbezetting van ons land na de aftocht van het Franse leger in 1813. Bij die mislukte Britse aanval sneuvelden 800 Engelsen en werden er 2000 krijgsgevangenen gemaakt. Het Britse leger vertrok. In april kwam er via een verdrag een einde aan de Franse militaire aanwezigheid. In welke hoedanigheid Boreel bij Bergen op Zoom betrokken is geweest is niet bekend. Wel noemt Van Tuyll van Serooskerken¹⁴ in zijn boek “De lichtblauwe hussaren van Willem Boreel” de aanwezigheid van 2 eskadrons huzaren bij Bergen op Zoom in juni 1814. Dat deze aan de gevechten om Bergen op Zoom hebben deelgenomen is onwaarschijnlijk, mede omdat dat regiment toen nog in de oprichtingsfase verkeerde.

Pas in 1947 zou aan het door Willem François Boreel opgerichte regiment bij Koninklijk Besluit de naam Huzaren van Boreel worden verbonden. De beide andere regimenten huzaren kregen toen respectievelijk de namen Huzaren Van Sytzema en Huzaren Prins Alexander.

De Franse Cavalerie valt een Brits carré aan tijdens de Slag bij Waterloo.
Schilderij door Felix Philippoteaux.

Beekestijn in 1840, door P.J. Lutgers.

Veranderingen op Beekestijn en in Boreels leven

Willem prins van Oranje in 1819.

Na zijn rol bij de strijdaferelen van 1814 en 1815 wordt zijn leven in militair opzicht wat minder enerverend. Het gezin Boreel verblijft, zoals toen gebruikelijk, in de zomermaanden op de buitenplaats Beekestijn te Velsen. Beekestijn was Boreels eigendom sinds zijn moeder op 23 januari 1813 was overleden. Nadat hij eigenaar was geworden heeft hij de nodige veranderingen op Beekestijn laten aanbrengen, volgens de opvattingen van de 19e eeuw. De entree wordt vervangen door deuren met veel glas erin, de voordeur en de ramen worden voorzien van luiken, de muren worden wit gepleisterd. Aan de straatzijde wordt de muur met daarin de speelhuisjes vervangen door een laag muurtje met daarop ijzeren paaltjes, waartussen kettingen van afwisselend ronde en langwerpige schakels. De toegang tot het voorplein gaat lopen via twee ingangen ter hoogte van de beide koetshuizen. Deze veranderingen zijn zichtbaar op de door Lutgers rond 1844 vervaardigde lithografie. Ze dateren dus van vóór dat jaar. Waarschijnlijk is het ook Willem François geweest die in het begin van de 19e eeuw nabij het huis een orangerie in neoclassicistische stijl heeft laten bouwen. Ook binnenshuis is er verbouwd, maar bijzonderheden daarvan zijn niet bekend.¹⁶

huzaren werden met zware verliezen teruggeslagen. Toch lukte het de Nederlandse troepen uiteindelijk bij Quatre-Bras stand te houden en zo de Franse aanvalsplannen te dwarsbomen. De twee hierop volgende dagen ging de strijd met wisselende kansen door en mondde tenslotte op de 18e juni uit in de beroemde slag die plaatsvond in het golvende landschap nabij het dorp Waterloo en het kasteel van Hougemont.

Ook in die slag speelden Boreels huzaren een belangrijke rol, waarbij weer grote verliezen werden geleden. In de namiddag van de 18e juni kwam de brigade Van Merlen opnieuw in het vuur, in opeenvolgende aanvallen en tegenaanvallen. De Nederlandse generaal Van Merlen sneuvelde. Boreel, die het commando overgenomen had, kreeg van een Engelse commandant, lord Uxbridge, het bevel zich aan te sluiten bij de Engelse brigade Lichte Dragonders. Met deze maakte hij de laatste fase van de strijd door. In zijn rapport over deze laatste bloedige gevechten schrijft Boreel: “Verenigd zijnde met gezegde Engelse Brigade hebben wij dadelijk gezamenlijk tweemaal op de Franse Guards gechargeerd, totdat de laatste charge ons door het bestendig

retireren van de vijand zoverre gebracht heeft, dat wij geheel van de Hollandse Armees waren afgezonderd.”

Laat op de 18e juni deden de Pruisen, onder Blücher, definitief de kansen keren ten gunste van de geallieerden door, voor Napoleon onverwacht, na een aanvankelijke terugtocht terug te keren op het slagveld. Tijdens gevechten op die dag raakte de Prins van Oranje gewond door een schot in de schouder. Zijn paard werd dodelijk getroffen. Op die 18e juni hadden in totaal 74.000 Fransen en 67.000 geallieerden elkaar bevochten. Van die in totaal 141.000 militairen sneuvelden er ongeveer 50.000, meer dus dan 1 op elke 3. De gewonden, schrijft Guido Fonteyn¹⁵, werden verzorgd tot in Brussel, waar de Grote Markt fungeerde als een groot open veldhospitaal.

Na deze verloren veldslag stortte Napoleons keizerrijk snel ineen. Terug in Parijs besloot hij de wijk te nemen naar Amerika, maar zijn schip werd op zee aangehouden. Verbanning volgde naar het eiland St. Helena, waar hij zes jaar later zou overlijden. Willem François Boreel ontvangt voor zijn optreden bij Quatre-Bras en Waterloo de Militaire Willemsorde 3e Klasse.

De Herenweg, die voor Beeckestijn langs liep, was in de Napoleontische tijd, als onderdeel van een strategische route, verhard en heette nu Straatweg nummer 1.

Veel buitenplaatsen werden in de loop van de 19e eeuw de vaste verblijfplaats van hun eigenaar. Het is niet bekend of dit met Boreel en Beeckestijn ook het geval is geweest.

Per 2 september 1820 wordt Boreel tot kolonel bevorderd. Een jaar later, in 1821, wordt hij in de adelstand verheven met de titel van Jonkheer.

Op 16 september 1824, daags na zijn vaders verjaardag, sterft Boreels oudste zoon Willem Jacob op Beeckestijn, nog maar 20 jaar oud. Hij was luitenant bij de huzaren. Waaraan hij overleden is, is mij niet bekend. Nog meer onheil treft Boreel als op 18 april 1825 te Brussel zijn vrouw Catharina Anna Boreel-Fagel sterft, pas 52 jaar oud.

Maar zijn leven gaat door. In 1826 volgt zijn bevordering tot generaal-majoor en wordt hij aangesteld tot Inspecteur der Lichte Cavalerie. Boreel is dan 51 jaar. Zijn kinderen zijn merendeels volwassen. Dochter Agnes Anna Maria Henriëtte (1807-1870), trouwt op 3 december 1829 te 's-Gravenhage met de Engelsman William Brooke Northey (1805-1880), kolonel der artillerie. Het huwelijk wordt voltrokken ten huize van de Britse gezant.

1831-1851

Op 24 juli 1833 trouwt Margaretha Jacoba Maria Paulina (1813-1892), dochter en vierde kind van Boreel, te 's-Gravenhage met haar volle neef Willem Boreel (1800-1883). De bruidegom was een zoon van Jacob, de oudste broer van Willem François. Jacob was in 1821 reeds overleden. De moeder van de bruidegom, Johanna Margaretha Munter, was nog wel in leven. Willem Boreel zou later op de aan Beeckestijn grenzende buitenplaats Waterland gaan wonen en zijn carrière in het landsbestuur maken. Nog geen jaar later trouwt François Robert (1807-1869), het tweede kind van Willem François, op 2 april 1834 te Parijs, waar hij secretaris is van de Nederlandse legatie. Zijn bruid is de Amerikaanse Sarah Astor Langdon (1813-1895), dochter van Walter Langdon en Dorothee Astor. Sarah zou later Dame du Palais worden bij Koningin Sophie. Niemand van de familie zal hebben kunnen vermoeden dat het jaar daarop, op 22 december 1835, Boreels jongste zoon, Willem Alfred Jacob, zal sterven.

Boreel maakt op het einde van zijn loopbaan nog twee maal promotie. In 1839 wordt hij benoemd tot Opperbevelhebber van de Cavalerie te Velde en in september 1840 tot Luitenant-Generaal. Enkele maanden nadien wordt hij gepensioneerd en tegelijkertijd aangesteld tot Opperstalmeester van Koning Willem II. Na op 10 april 1849 nog onderscheiden te zijn met het Grootkruis in de Orde van de Nederlandse Leeuw, wordt hij op 20 april van dat jaar benoemd tot Grootmeester van het Huis des Konings (Willem III). Hij gaat dan dienstdoen bij H.M. Koningin Sophie. Deze, Koningin Sophia Frederika Mathilde, Prinses van Württemberg, was een dochter van Willem I Frederik Karel, Koning van Württemberg en Catharina Paulowna Grootvorstin van Rusland, zuster van Anna Paulowna, de vrouw van Koning Willem II. Sophie's moeder was jong gestorven en Sophie's tante Katharina van Württemberg had zo goed mogelijk de rol van moeder overgenomen. Katharina was getrouwd met

De tiendaagse veldtocht en wat daaraan vooraf ging

Koning Willem I had zich ten doel gesteld de economische bedrijvigheid te bevorderen, zowel in de Noordelijke als in de Zuidelijke Nederlanden. In de jaren twintig van de 19e eeuw kwam in ons land geleidelijk de stoommachine in gebruik. Via nieuwe hogescholen en de vorming van kweekscholen werd onder Willem I ook het onderwijs ontwikkeld. De Koninklijke Militaire Academie werd in 1828 opgericht, gevolgd door een Marine-instituut. Met dit soort maatregelen werd beoogd de werkeloosheid en de armoede terug te dringen. Daartoe diende ook de instelling van de zogenoemde werkverschaffing in de veenkolonieën. Een bijkomend probleem bij al deze op vooruitgang gerichte maatregelen vormden de cholera-epidemieën, die zich in de eerste helft van de 19e eeuw in Europa en ook in ons land voordeden, de eerste in 1830. De oorzaak kende men toen nog niet en velen stierven eraan. In de Zuidelijke Nederlanden, om geopolitieke redenen bij het Noorden gevoegd, ontstonden geleidelijk gevoelens van onlust. Die oorzaken daarvoor waren zowel van maarschappelijke als politieke aard. Het besluit dat

het Nederlands de officiële taal zou zijn, wekte veel ergernis. Ook had men in het Zuiden weinig op met de autocratische regeerstijl van Koning Willem I. En dan was er nog de ontevredenheid op kerkelijk terrein. Het katholicisme was dan wel op papier sinds 1796 qua rechten gelijkgesteld met het protestantisme, maar de katholieken voelden zich in de praktijk ten achter gesteld, onder meer in de vrijheid van onderwijs. Ook met de liberalen ontstonden er fricties, bijvoorbeeld omdat men de vrijheid van drukpers in gevaar zag komen. Onwelgevallige meningsuitingen leidden immers steeds vaker tot processen. Dit geheel leverde een explosief mengsel van gevoelens op, dat in augustus 1830 te Brussel door een geringe aanleiding (een operauitvoering waarin men een aansporing tot opstand kon zien) tot ontploffing kwam. Op 1 september bezocht de kroonprins de stad en nam als eis van de opstandelingen mee terug dat Noord en Zuid, hoewel blijvend binnen het Koninkrijk, apart bestuurd zouden gaan worden. De koning wilde dat wel in overweging nemen, maar gaf tegelijkertijd zijn jongste zoon Frederik de opdracht om met zijn

De Nassau-brigade van het Nederlandse leger bij Quatre-Bras op 15 juni 1915.
Schilderij door
Hoynck van Papendrecht.

Jerôme Bonaparte, een broer van Napoleon. Sophie hield haar leven lang een hechte band met deze tante en de kinderen daarvan, Jérôme, Mathilde en Napoleon, vooral met beide laatsten.

Toen Boreel in haar dienst trad, was Koningin Sophie 10 jaar getrouwd met Koning Willem III. Het paar woonde op paleis Noordeinde. Het zal ook Boreel bekend zijn geweest dat Sophie niet gelukkig was in haar huwelijk. In haar Jeugdherinneringen¹⁸ schrijft zij al dat zij reeds vóór het huwelijk voorspelde dat dit voor beiden een ramp zou worden en in haar later gepubliceerde brieven¹⁹ wordt die voorspelling ruimschoots bevestigd.

Op 15 september 1850 werd Boreel 75 jaar. Zou hij op die dag zijn naaste familie en hun lotgevallen nog eens de revue hebben laten passeren, dan riep dat het volgende beeld op:

Zijn vrouw Catharina Anna was reeds 25 jaar tevoren overleden, zijn oudste zoon Willem Jacob zelfs nog een jaar eerder.

De tweede zoon, François Robert en diens vrouw Sarah hadden in 1850 5 kinderen, 2 zonen en 3 dochters tussen de 1 en 12 jaar en zonder dat er in hun gezin jong gestorven kinderen te betreuren waren geweest.

Boreels dochter Agnes en haar man William waren beide nog in leven. Hun eventuele kinderen blijven in de stamboom onvermeld.

Dochter Margaretha en haar man Willem Boreel, op Waterland, hebben met hun kinderen een zware tol moeten betalen. Van de 8 kinderen die tot 1850 geboren waren, waren er 6 overleden, hetzij bij de

troepen de openbare orde in Brussel te handhaven. Dit leidde tot dagenlange straatgevechten, waarna Frederik zijn troepen eind september terugtrok. De Zuidelijke eisen escaleerden tot een totale onafhankelijkheid, mede nadat te Antwerpen de generaal Chassé vanuit de citadel de eveneens in opstand gekomen stad liet bombarderen. Een poging van de kroonprins om, als een soort coup, zelf in het opstandige Zuiden de leiding te nemen, mislukte.

Willem I wendde zich vervolgens in oktober van dat jaar 1830 tot de mogendheden die in 1815 tot de vereniging van Noord en Zuid besloten hadden. Deze confereerden hierover te Londen, nu ook met Frankrijk erbij, en legden in november beide partijen een wapenstilstand op. De eerste helft van 1831 ging heen met onderhandelingen over de grondslagen voor een scheiding van Noord en Zuid. Tot overeenstemming kwam met niet. En in februari kwam daar nog een incident bij dat, met de historisch geworden zegswijze “dan liever de lucht in” in ons collectief geheugen is blijven hangen. Gedoeld wordt op de uitspraak van Van Speyk, commandant van een kanonneerboot die, toen hij

op de Schelde aan lager wal was geraakt, zijn schip aangevallen zag en zelf de lont in het kruitvat stak. De scheepsjongen was de enige overlevende.

Toen de Belgen hun inmiddels verkozen kroonpretendent Leopold van Saksen-Coburg op 4 juni tot hun soeverein uitriepen en de door de confererende mogendheden gestelde voorwaarden voor Willem I niet aanvaardbaar waren, achtte deze een gewapend conflict onvermijdelijk en besloot dan ook aan te vallen. Prins Frederik had het leger inmiddels klaar voor de strijd. Dat was bemoeilijkt doordat vele Zuid-Nederlanders zich uit het leger hadden teruggetrokken, waardoor er met name bij de cavalerie gebrek aan mankracht was ontstaan. Met een herindeling van regimenten werd dit opgelost. Op 2 augustus 1831 gaf Koning Willem I de order om naar Brussel op te trekken.

Willem François Boreel was weer van de partij, maar ditmaal niet meer als regimentscommandant, maar, in de rang van generaal, als commandant van de Tweede Brigade Cavalerie. De veldtocht was gericht tegen de, met Franse hulp, snel geformeerde Belgische legers, en wel het Maas- en het Scheldeleger. Zonder dat het

geboorte, hetzij op zeer jeugdige leeftijd. De geboorte van hun 9e kind, Jacob Willem Gustaaf, de latere bewoner van Waterland, zou nog twee jaar op zich laten wachten.

Boreels jongste zoon tenslotte, Willem Alfred Jacob, was reeds in 1835 overleden.

Bij de broers en zusters was het beeld als volgt:

Zijn oudste broer Jacob en zijn vrouw waren beide overleden. Van hun 5 kinderen leefden er in 1850 nog 4.

Ook zijn zuster Jacoba en haar man Andries waren er beide niet meer. Van hun 10 kinderen waren er nog 6 in leven.

Zijn zuster Agnes en haar man Hendrik, kinderloos gebleven, waren eveneens beide overleden.

Boreels jongste broer Lucas, te Wijk aan Duin, was in 1850 70 jaar oud. Van hem en zijn vrouw Maria waren 3 van hun 4 kinderen nog in leven.

Dit beeld overdenkende, zullen er, naast veel vreugdevolle, ook veel droevige gedachten door hem heen gegaan zijn. Zijn militaire carrière daarnaast, alsmede de functies aan het Hof na afloop daarvan, kunnen hem uitsluitend reden tot voldoening geweest zijn. Zijn inzet en zijn trouw aan het Huis van Oranje-Nassau, ook tot uiting gekomen in zijn ontslagname uit het leger bij het vertrek van Oranje naar Engeland in 1795, zijn rijkelijk gewaardeerd in zijn loopbaan en in onderscheidingen.

Dat de cavalerie-kazerne, die in 1847 te Deventer werd gebouwd, de naam Boreel kazerne zou krijgen heeft hij niet meer mogen meemaken. Deze tenaamstelling vond namelijk pas plaats in 1934. Thans wordt deze niet meer als zodanig in gebruik zijnde kazerne, als hergebruik van het gebouw, opgenomen in een nieuw winkelcentrum dat ook weer Boreel wordt genoemd. Zo blijft in ieder geval de naam Boreel te Deventer levend.

Enkele maanden voor zijn 76e verjaardag overlijdt Boreel tijdens een verblijf op slot Friedrichshafen in Württemberg. Zijn lichaam wordt naar ons land overgebracht. Hij ligt begraven op de Kickvorsch de familiebegraafplaats van de Boreels te Velsen. Zijn naam leeft voort in het naar hem genoemde regiment Huzaren van Boreel, in de standaard waarvan geschreven staat: "Quatre-Bras en Waterloo 1815, Tiendaagse Veldtocht 1831". Het waren Boreel en zijn Blauwe Huzaren aan wie in deze opschriften eer wordt bewezen.

In 1990, 175 jaar nadien, werd bij Quatre-Bras een Nederlands monument opgericht, "ter ere van het Nederlands Cavalerieregiment Huzaren-Carabiniers-Lichte Dragoners", als een cadeau van de nog bestaande huzarenregimenten van Boreel, van Sytzema en van Prins Alexander.²⁰

Twee beelden van de voormalige Boreelkazerne in Deventer.

tot grote veldslagen kwam trokken de troepen van Willem I geleidelijk verder in Zuidelijke richting op, bezetten steden als Turnhout en Hasselt en tenslotte Leuven, maar tot een verovering van Brussel kwam het niet. Uiteindelijk immers werd de strijd na 10 dagen beëindigd door een Engels-Franse diplomatieke actie, onder de dreiging dat anders een Frans leger zou ingrijpen.

Het Nederlandse leger stond op dat moment voor Leuven. Bij de onderhandelingen over het beëindigen van de veldtocht eiste de Prins van Oranje dat Leuven alsnog door de Belgen ontruimd en door de Nederlanders bezet zou worden. Aan die eis werd voldaan. J. Bosscha schreef over het einde van deze 10-daagse veldtocht: "De overgave van Leuven moest de bekentenis zijn van België dat het Nederlandse leger had gezegevierd. Op den dertienden augustus werd de stad door de Nederlandse troepen bezet, en binnen Leuven zelve schreef de Prins van Oranje het bericht aan den Koning, zijn Vader, dat de stad door hem in bezit genomen en alzoo, voor zover 's Konings inzichten het gedoogden, de kroon gezet was op den Veldtocht".¹⁷ Noord en Zuid gingen toch uiteen, hoewel het nog

tot 1839 zou duren voordat Willem I daarmee formeel accoord ging.

Boreel had als brigadecommandant een actief aandeel gehad in de veldtocht. Hij was nu bijna 56 jaar en in het bezit van hoge onderscheidingen. Na de Militaire Willemsorde werd hij bij Koninklijk Besluit van 31 augustus 1831 bevorderd tot Commandeur in de Orde van de Nederlandse Leeuw. Verdere oorlogshandelingen zou hij niet meer meemaken. Of hij dit, als beroepsmilitair, betreurd blijft onbekend. Hij had, zo weten we nu, nog twintig jaar van het leven tegoed. Twintig jaar, waarin, ook zonder krijgsverrichtingen, in zijn leven nog genoeg belangrijke gebeurtenissen zouden plaatsvinden.

Literatuurverwijzingen

1. J.M.J. Buurman-Boreel, *Genealogie van de geslachten Boreel/Boreel van Hogelanden* Z.p. Z.j.
2. M.C. van Zeggelen, *Een liefde in Kennemerland*. Amsterdam 1936.
3. A. Th. van Deursen, J. R. Bruijn, J. E. Korteweg, *De Admiraal*. Franeker 2007. p.111.
4. J. Blokker, J. Blokker Jr., B. Blokker, *Het Vooroudergevoel. De Vaderlandse Geschiedenis*. Amsterdam/Antwerpen 2005. p.190/191.
5. M.H.W. Aalders, *Tussen kazernes en universiteit. De discussie over opvoeding en onderwijs aan de Koninklijke Militaire Academie te Breda in de negentiende eeuw*. Nijmegen 1997. p. 10 e.v.
6. Dienststaat aanwezig bij de Kanselarij der Nederlandse Orden. Den Haag.
7. S. Schama, *Patriotten en bevrijders. Revolutie in de Noordelijke Nederlanden 1780/1813*. Amsterdam 1989. p.217.
8. Idem p.236.
9. A. Olgers, *Een hofstede genaamd Waterland*, Santpoort 1986. p. 217.
10. D. F. Lunsingh Scheurleer, N. H. Japikse, Fagel, *Een Nederlands Regentengeslacht 1585-1929*. Tentoonstellingscatalogus Den Haag/Amsterdam 1962.
11. A. Rens, *Huzaren van Boreel 1813-2003* en de voorgeschiedenis 1695-1813. Amersfoort 2003. p. 69 e.v.
12. P. Forbes Wels, *De Nederlandse Cavalerie*. Bussum 1963.
13. R.J.A. van Gils, W. Klinkert, H. Roozenbeek, *Bergen op Zoom als militaire stad*. Sectie Militaire Geschiedenis Koninklijke Landmacht. Den Haag 1966. p. 42,43.
14. H.N.C. van Tuyll van Serooskerken, *De lichtblauwe hussaren van Willem Boreel* Z.p. 1866. p. 16.
15. G. Fonteyn, *Waterloo: De Leeuw*. In: Plaatsen van Herinnering. Nederland in de negentiende eeuw. Onder redactie van J. Bank en M. Mathijssen. Amsterdam 2006. p. 75 e.v.
16. J. van Venetien, L.H. Kloek, *Beekestijn*. Onder redactie van S.A. J.J. Aarts, J. Harenberg en J.G.N. Renaud. Nederlandse Kastelenstichting. Zutphen 1992. p.17 e.v.
17. J. Bosscha, *Nederlands heldendaden te land*, Derde deel, Leeuwarden 1856. p. 727.
18. C. A. Tamse, *Koningin Sophie 1818-1877. Jeugdherinneringen in Biedermeysterij van een Nederlandse vorstin uit Württemberg*. Zutphen 1984.
19. H. S. Haasse en S. W. Jackman, *Een vreemdelinge in Den Haag. Uit de brieven van Koningin Sophie der Nederlanden aan Lady Malet*. Amsterdam 1984.
20. Zie 15 idem. Fragment

Genealogie Willem François Boreel

Ruffijne Bourell	×	Peronne de Senechal
Joris Boreel	×	Cathalijne van den Vincit
Jacob Boreel	×	(2e huw.) Pierijne Morthiers
Jan Boreel	×	(2e huw.) Anna Scheuting
Pieter Boreel	×	Cathelina Joos
Jacob Boreel	×	(2e huw.) Maria Gremminck
Willem Boreel	×	Jacoba Carel(s)
Jacob Boreel	×	Isabella Coymans
Jan Jeronimus Boreel	×	Anna Maria Pels
Jacob Jansz. Boreel	×	Agneta Margaretha Munter
Willem Boreel	×	Maria Trip
Willem François Boreel	×	Catharina Anna Fagel

